

Profesor Jerzy Wilkin (1947–2023)

Wspomnienie o profesorze Jerzym Wilkinie. Człowiek prawdy, dobra i piękna*

In Memoriam: Professor Jerzy Wilkin: A Man of Truth,
Goodness and Beauty

10 stycznia 2023 r. odszedł Profesor doktor habilitowany Jerzy Wilkin, doctor honoris causa multi, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk. Był Obywatелеm zatroskanym o Polskę. Naszym Mistrzem i wspaniałym Przyjacielem.

* We wspomnieniu oparto się na fragmentach następujących prac: M. Stanny, Jerzy Wilkin (1947–2023). Pozostawił ekonomię piękną, *Nauka*, 2023, 1, 171–178; M. Błąd, O pięknie ekonomii, ethosie uczonego i misji uniwersytetu – jubileusz Profesora Jerzego Wilkina, *Wiś i Rolnictwo*, 2016, 1 (170), 11–18; *Księga Jubileuszowa IRWiR PAN*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Grupa Cogito, Warszawa 2022; *Ekonomia jest piękna? Księga dedykowana Profesorowi Jerzemu Wilkinowi*, Ł. Hardt, D. Milczarek-Andrzejewska (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015.

Utwór dostępny jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe.
[Creative Commons CC BY 4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Gdy w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN opracowywaliśmy rok temu biogramy pracowników do *Księgi Jubileuszowej IRWiR PAN* na Jubileusz 50-lecia Instytutu, nikt nie spodziewał się, że los niebawem dopisze do biogramu Pana Profesora tak gorzkie posłowie, spinając klamrą życie naukowe tego wybitnego polskiego uczonego – ekonomisty, który był dla nas niekwestionowanym autorytetem. Zajmował się on ekonomią instytucjonalną, ekonomią polityczną i ekonomią sfery publicznej, wydając prace poświęcone m.in. ewolucji i transformacji systemów społeczno-ekonomicznych, relacjom między państwem, gospodarką a społeczeństwem, rozwojowi wsi i rolnictwa, naukowym podstawom polityki czy filozofii nauki. Profesor był wielkim humanistą, miał znaczący wpływ na środowisko nauk ekonomicznych. Nikt nie uczył nas tak o „pięknie” ekonomii, jak Pan Profesor.

Życie rodzinne

Jerzy Wilkin urodził się 25 maja 1947 r. w Lwówku Śląskim, powiatowym miasteczku na Dolnym Śląsku, w pięciodzietnej rodzinie, jako syn kolejarza i sprzedawczyni w kiosku. Od najmłodszych lat ciekawy był świata i ludzi, żądny wiedzy, uwielbiał czytać. Miał rozległe zainteresowania, sięgał po książki z różnych dziedzin wiedzy. Literatura piękna i to nie tylko proza, ale też poezja, stanowiły ważną część lektur Profesora. Były wielokrotnie inspiracją dla Jego badań. Często zamieszczał cytaty z tekstów literackich w swoich interdyscyplinarnych publikacjach. Jednym z jego ulubionych i cenionych autorów był Wiesław Myśliwski.

W 1971 r. poślubił Marię (byli licealną parą), z którą wychowali córkę Aleksandrę i syna Piotra. Doczekali się też czterech wnuków – samych chłopaków: Alana, Tomka, Ignasia i Rafała. Często nam o nich opowiadał. Lubiliśmy także słuchać, jak opowiadał o swoim hobby, którym była sztuka ludowa; sam rzeźbił i fotografował. W drewnianym domu, przewiezionym z Kurpi i zrekonstruowanym w Nowych Raciborach (woj. mazowieckie), jest wiele tego dowodów. Dom ten jest niczym muzeum sztuki ludowej, pełen rzeźb i obrazów twórców ludowych – bardziej i mniej znanych. Oprowadzając gości po swoim domu, Profesor opowiadał ze znanstwem o wielu z tych dzieł. W Nowych Raciborach państwo Wilkinowie zgromadzili też księgozbiór, którego mogłaby pozazdrościć niejedna biblioteka.

Profesor dużo podróżował, poznawał nowe zakątki swojego kraju i świata. Uwielbiał pływać i jeździć na rowerze. Przemierzał nim Polskę wraz z żoną, pokonując dziesiątki kilometrów. To właśnie rower niemal do końca życia był Jego ulubionym środkiem lokomocji, którym codziennie przejeżdżał 5 km, aby w sąsiedniej, gminnej wsi kupić *Gazetę Wyborczą*. Życie na wsi, blisko natury, wśród śpiewu ptaków, które doskonale rozpoznawał i uwielbiał obserwować,

było tym, co go uszczęśliwiało i dawało wytchnienie od intensywnej działalności zawodowej.

Życie akademickie

Studia wyższe ukończył w 1970 r. na Uniwersytecie Warszawskim. Na tej samej uczelni uzyskiwał stopnie naukowe. W 1976 r. doktora, na podstawie pracy pt. „Tworzenie i podział dochodów ludności rolniczej w Polsce”. W 1985 r. doktora habilitowanego w oparciu o dorobek naukowy oraz rozprawę zatytułowaną „Współczesna kwestia agrarna”. Publikacja ta – jak sam wspominał – stała się Jego „przepustką” do środowiska ekonomistów rolnych, także tych pracujących w IRWiR PAN. W 1994 r. otrzymał tytuł profesora nauk ekonomicznych. Z Uniwersytetem Warszawskim był związany zawodowo przez 44 lata. W latach 1970–2014 był zatrudniony na Wydziale Nauk Ekonomicznych (WNE), gdzie pełnił funkcje prodziekana i dziekana wydziału, a przez 18 lat (1996–2014) kierował Katedrą Ekonomii Politycznej, najstarszą katedrą na tym wydziale. Będąc dyrektorem Ośrodka Studiów Amerykańskich UW, uruchomił w 1991 r. na tej uczelni pierwsze w Polsce magisterskie studia amerykańskie. Wykładał również m.in. na Uniwersytecie w Białymstoku, gdzie kierował Zakładem Przedsiębiorczości na Wydziale Ekonomii.

Profesor Jerzy Wilkin otrzymał tytuł doktora honoris causa – w 2011 r. Uniwersytetu w Białymstoku, a w 2015 r. Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Z kolei Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie przyznał Mu „Złoty Laur” oraz tytuł honorowego profesora. Tenże uniwersytet nadał mu też tytuł doktora honoris causa w 2020 r. Profesor został również odznaczony medalem Uniwersytetu Warszawskiego.

Zainteresowanie ekonomiką rolnictwa, jako ważnej części nauk ekonomicznych, Jerzy Wilkin zawdzięczał głównie profesorowi Jędrzejowi Lewandowskiemu, wieloletniemu dziekanowi WNE UW i kierownikowi Katedry Ekonomii Politycznej. Profesor podkreślał że: „Zajmowanie się rolnictwem i wsią uczy ekonomistów pokory i otwiera wiele okien poznawczych”. Ponadto pozwalało Mu to realizować interdyscyplinarne zainteresowania związane m.in. z socjologią, filozofią i historią. Problematyką wsi i rolnictwa zainteresował swoich doktorantów, których miał 20 – zarówno na Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie w Białymstoku, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, jak i w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN – gdzie ostatniego doktoranta wypromował w 2016 r. Czworo z tych wychowanków ukończyło już rozprawy habilitacyjne i pracuje na stanowisku profesora, a dwoje otrzymało tytuł profesora. Profesor nie tylko był wielokrotnie promotorem, lecz także recenzentem. W przewodach doktorskich i awansach habilitacyjnych 101 razy występował jako recenzent.

Czas w Polskiej Akademii Nauk

Wyrazem uznania dorobku i klasy badawczej Profesora Jerzego Wilkina w zakresie ekonomiki rolnictwa było przyznanie w 2004 r. członkostwa w Polskiej Akademii Nauk przez Wydział V Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAN. Członkiem rzeczywistym PAN został w 2013 r. po reorganizacji struktury wydziałów PAN, wybrany przez Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN. Na posiedzeniach Wydziału I był słuchany i proszony o rady. Był rozsądny, wyważony i odważny w swoich opiniach, wielokrotnie przewodniczył komisjom w ocenie instytutów oraz w wyborach na stanowiska dyrektorskie instytutów. Jako członek rzeczywisty PAN zasiadał w radach naukowych Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN i oczywiście Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.

Jerzy Wilkin swój pierwszy kontakt z IRWiR PAN nawiązał w latach 70. XX w., kiedy był asystentem na WNE UW i, szukając możliwości dorobienia do skromnej asystenckiej pensji, zgłosił się jako ankieter do badań terenowych realizowanych przez Instytut. Wspominał, że było to dla niego wspaniałe doświadczenie, nie tylko naukowo-badawcze. We wspomnianej *Księdze Jubileuszowej IRWiR PAN* profesor napisał: „IRWiR PAN od początku swego funkcjonowania miał charakter interdyscyplinarny, co było dla mnie bardzo atrakcyjne. [...] Zajmowanie się rolnictwem i rozwojem wsi otwierało dla mnie nie tylko nowe obszary analityczne, ale pozwalało też weryfikować wiele koncepcji ekonomii tzw. głównego nurtu” (s. 232).

W 1987 r. Jerzy Wilkin został wybrany jako członek Rady Naukowej IRWiR PAN i był nim nieprzerwanie przez 35 lat. W latach 1995–1996, po śmierci ówczesnego przewodniczącego prof. Jędrzeja Lewandowskiego, został jej przewodniczącym. W 2002 r. Profesor został pracownikiem IRWiR PAN. Zanim to jednak nastąpiło, w 2001 r. ówczesny Dyrektor Instytutu, Marek Kłodziński, wynegocjował z ówczesnym Ministrem Nauki, a także Przewodniczącym Komitetu Badań Naukowych, prof. Michałem Kleiberem, dofinansowanie do utworzenia w IRWiR Zakładu Integracji Europejskiej, którego kierownikiem miał zostać prof. Wilkin. Minister bez wahania wsparł finansowo przedstawioną propozycję. Od 2002 r. wraz z zatrudnieniem Profesora Jerzego Wilkina w IRWiR PAN utworzony więc został wspomniany Zakład. Profesor był wielkim sympatykiem Unii Europejskiej – mówił, że jest to największy projekt cywilizacyjny współczesnej Europy. Był ogromnie zaangażowany w proces akcesji Polski do UE. Przypomnijmy, że był członkiem międzynarodowej grupy (jako jedyny z krajów Europy Środkowej i Wschodniej) przygotowującej nową koncepcję polityki UE wobec wsi i rolnictwa. Wyniki tych prac ukazały się w raporcie: „Policy vision for sustainable rural economies in an enlarged Europe” (2003). W latach 2000–2003 Wilkin był kierownikiem polskiej

grupy badawczej w Piątym Ramowym Programie Unii Europejskiej w projekcie „Strategy for integrated development of agriculture and rural areas in central and east European countries”.

W ostatnich latach życia Profesor mocno zaangażował się w edukację europejską, widząc ekspansję populizmu i antyeuropejskich poglądów w Polsce. Zauważał, że polska polityka swoim działaniem podważa fundamenty, na których opiera się Unia Europejska, co osłabia zarówno całą UE, jak i oddala Polskę od jej rdzenia. Jednoznacznie twierdził, że jest to sprzeczne z interesami Polski, a także wolą większości naszego społeczeństwa, którego 88% członków deklaruje się jako zwolennicy UE. Zabieranie głosu w tych sprawach uważał Profesor za obywatelski i naukowy obowiązek. W 2017 r. podjął się redakcji opracowania o nazwie *Raport środowiska naukowego PAN dotyczący integracji europejskiej i miejsca Polski w tym procesie* opublikowanego w 2018 r. przez Biuro Upowszechniania i Promocji Nauki PAN. Choć nie jest to stanowisko Akademii, a jedynie grona badaczy wyłonionych przez jego władze, zwłaszcza Wydziału I Nauk Humanistycznych i Społecznych, to raport ten stanowi wyraz zaniepokojenia i troski dużej części środowiska PAN i zapewne także członków pozostałej społeczności akademickiej w kraju, w odniesieniu do tak ważnej sfery funkcjonowania naszego państwa, jakim są jego związki z UE, miejscem Polski w tym ugrupowaniu i dalszych losów Unii.

Dla ludzi Instytutu Profesor był osobą ważną, której rad chciało się słuchać, z którą chciało się być i podążać z Nim, a raczej za Nim, w kierunku Prawdy, Dobra i Piękna. Ta Platowska triada pozostanie z nami i będzie drogowskazem oraz inspiracją dla działań także w innych sferach aktywności.

Jako swoisty testament traktujemy wykład naukowy Profesora na naszym Jubileuszu w czerwcu 2022 r., pt. „Aksjologia polityki rozwoju obszarów wiejskich”. Powiedział wówczas, że w realizacji polityki aksjologia poprzedza wizję, a wizja strategię. Jeżeli nie mamy aksjologii, to wizja i strategia jest zawieszona w pewnej próżni – tak semantycznej, jak i prakseologicznej. Wartości nie miałyby znaczenia, gdyby człowiek nie żył we wspólnocie.

Wybrane aktywności w środowisku naukowym

Profesor Jerzy Wilkin jest autorem blisko 400 prac naukowych. W 2017 r. otrzymał Nagrodę PTE im. prof. Edwarda Lipińskiego za książkę: *Instytucjonalne i kulturowe podstawy gospodarowania. Humanistyczna perspektywa ekonomii* (Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa).

Był członkiem wielu organizacji międzynarodowych i krajowych, takich jak: International Association of Agricultural Economists (IAAE) i European Association of Agricultural Economists (EAAE), Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Polskie

Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim, a także Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. W uznaniu zasług w zakresie rozwoju ekonomiki rolnictwa oraz wkładu w działalność EAAE Profesor otrzymał tytuł EAAE Fellow (2014), będący najważniejszym wyróżnieniem nadawanym przez to międzynarodowe stowarzyszenie.

W latach 1999–2006 Wilkin pełnił funkcję Przewodniczącego Komitetu Ekonomiki Rolnictwa PAN. Przez kolejne lata był aktywnym członkiem Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN.

Przez 11 lat – od 1999 r. – był członkiem Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych. Dwukrotnie był członkiem Komisji Oceny Czasopism Naukowych. Nie mógł pogodzić się z obowiązującym po reformie Nauka 2.0 wykazem punktacji czasopism. Jako redaktor naczelny kwartalnika *Wies i Rolnictwo*, a od 2021 r. przewodniczący jego rady programowej, z zaskokiem patrzył, dokąd zmierza ta zmiana. Był także przewodniczącym rady programowej czasopisma *Ekonomista*.

Profesor od kilku lat przewodniczył też Radzie Programowej Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA), gdzie był inicjatorem kilku przedsięwzięć o charakterze badawczo-popularyzacyjnym dotyczących problematyki wiejsko-rolniczej, w tym wydawanych cyklicznie raportów „Polska wieś. Raport o stanie wsi” oraz konkursu „Polska wieś – dziedzictwo i przyszłość”.

Za wybitne osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi (2003) oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2011).

Posłowie

Z ogromnym smutkiem miesza się uczucie wdzięczności. Wdzięczności za wspólne naukowe dociekania, rady, pytania badawcze, a przede wszystkim wdzięczności za troskę o sprawy publiczne, za odwagę występowania przeciwko szkodliwym dla Polski decyzjom, za reakcję na nasilające się zjawiska naruszania takich wartości, jak pluralizm, tolerancja, sprawiedliwość czy solidarność. Profesor Wilkin był gorącym zwolennikiem obecności naszego kraju we wspólnocie europejskiej. Aktywnie także działał na rzecz zachowania wolności badań, autonomii instytucjonalnej jednostek naukowych, podkreślając społeczną służebność nauki. Profesor znał odpowiedzi na wiele stawianych pytań nie tylko ze względu na wysoką inteligencję, fenomenalną wręcz pamięć i szeroką wiedzę, ale też dlatego, że obdarzony był tą niezwykłą intuicją – poznawczą, psychologiczną, etyczną.

Profesor Jerzy Wilkin to postać ekonomisty uniwersalnego, renesansowego, nie tylko kompetentnie wypowiadającego się w dyscyplinie ekonomii, lecz także mającego interdyscyplinarne zainteresowania badawcze, pozwalające mu szeroko

patrzeć na świat. To naukowiec, którego można postawić jako wzór Profesora Akademii: przykład cnót zawodowych i koleżeńskich. To uczony wielkiego formatu – Jego skromność, życzliwość, pomocną dłoń, bezinteresowność i dobro odczuli Ci, którzy spotkali Go na swej drodze. Dziękujemy Profesorze!

Monika Stanny (Dyrektor IRWiR PAN od 2016 r.)

Marek Kłodziński (Dyrektor IRWiR PAN w latach 1997–2008)